

doc. Mgr. Pavel KREJČÍ, Ph.D.
Seminář jihoslovanských filologií a balkanistiky
Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity,
Brno, Česko

VULHARSKO БЪЛГАРИЯ

Bulharská republika
(Republika Bulharsko)

- (Република) **България** (bulh.)
- (Republic of) **Bulgaria** (angl.)
- (Republik) **Bulgarien** (něm.)
- (République de) **Bulgarie** (fran.)
- (Республика) **Болгария** (rus.)
- **Bulgaristan** (Cumhuriyeti) (tur.)

Státní zřízení

- 1878 – 1908: knížectví (княжество)
- 1908 – 1946: království/carství (царство)
- 1946 – 1990: lidová (народна) republika
- od 1990: republika (република)

Historické země, etnografické regiony

- **Mizie (Moesie)** = severní Bulharsko
- **Thrákie/Trácie** = jižní Bulharsko
- **Makedonie** = jihozápadní Bulharsko
- **Dobrudža** = severovýchodní Bulharsko
- **Šopsko** = západní Bulharsko (se Sofií)

Три сестри: Тракия – Мизия – Македония (autor: Jan Václav Mrkvička, 1915)

Zeměpisná charakteristika

- Jihovýchodní Evropa, východní část Balkánského poloostrova
- S: Rumunsko (608 km), Z: Srbsko (318 km), JZ: Severní Makedonie (148 km), J: Řecko (494 km), JV: Turecko (240 km), V: Černé moře (354 km)
- Rozloha: **110 994 km²**
(16. místo v Evropě z 50 zemí: Řecko > Bulharsko > Island)
- Počet obyvatel: **7,4 mil.** (2011 – od r. 1989 klesl o více než 1 mil.)
(22. místo v Evropě: Švýcarsko > Bulharsko > Srbsko)
- Pro srovnání Česko: 78 866 km² (23.), 10,7 mil. obyv. (12.-19., podobně jako Belgie, Řecko, Portugalsko, Maďarsko, Ázerbájdžán, Švédsko a Bělorusko)
- Nejvyšší vrchol: **Musala, 2925 m n.m.**
- Hory: Stara planina (Balkan), Rodopy, Rila, Pirin, Vitoša
- Řeky: Dunav, Marica, Iskár, Struma, Mesta, Jantra, Tundža, Kamčija
- Měna: **1 lev (lv, BGN) = 100 stotinek** (1 EUR = cca 2 BGN)

Bulharsko v rámci EU

Bulharsko a susedé

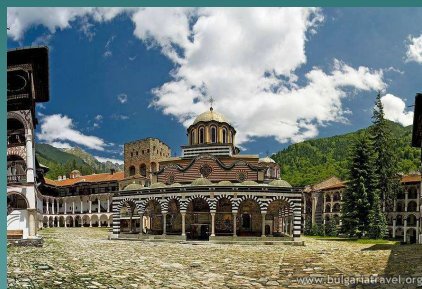
Bulharsko – mapa fyzická

Bulharsko 1915 – 1919

Rila a Rilský klášter

Musala (2925 m n. m.)

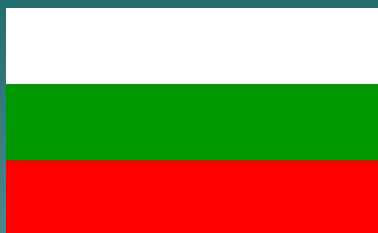

Pirin

(Vichren /2914 m n. m./ a Kutelo)

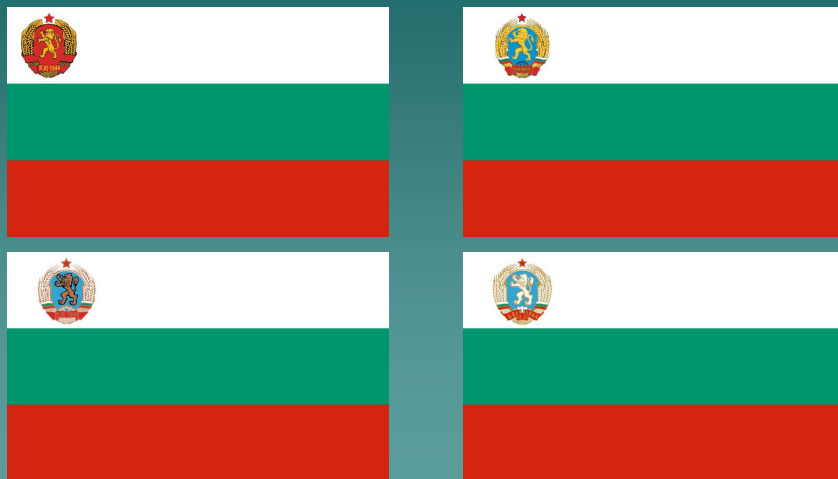

Bulharská vlajka

- ◆ Bulharská trikolóra se oficiálně užívá od r. 1879 (poprvé se však objevila už 1862) a je odvozena od ruské trikolóry (zelená nahradila modrou). V komunistickém období se do levého horního rohu umísťoval státní znak.

Bulharské vlajky 1946 – 1990

Bulharský státní znak

- ◆ Státní znak v uvedené podobě byl přijat až v roce 1997, tedy 7 let po změně režimu. Do té doby návrh narážel na odpor levicových poslanců, kterým vadila křesťanská a monarchistická symbolika („příliš mnoho křížů a korun“). Na stuze je nápis *V jednotě je síla*.

Bulharské státní znaky 1881 – 1946

1881 – 1927

1927 – 1946

Bulharské státní znaky 1948 – 1990

Administrativní členění

- **28 oblastí** (bulh. област, dříve též окръг, od 1999; 1987–1999 9 oblastí)
- **samosprávné okresy** (bulh. община)
- **města a obce** (bulh. град, село)
- **Sofie/София**: centrum admin. jednotky Oblast Sofija-grad (jinak též *Столична община*, 1349 km², 1,3 mil. obyv.), zároveň je sídlem správních orgánů Sofijské oblasti

Bulharské oblasti

- ◆ **Mapa Bulharska s vyznačením 28 oblastí**
- ◆ **MIZIE:** oblasti Vidin, Montana, Vraca, Pleven, Loveč, Gabrovo, Veliko Tárnovo, Ruse, Targovište, Razgrad, Šumen, Varna.
- ◆ **(JIŽNÍ) DOBRUDŽA:** oblasti Silistra, Dobrič.
- ◆ **ŠOPSKO:** oblasti Sofie, Sofijsko, Pernik, Kjustendil.
- ◆ **(PIRINSKÁ) MAKEDONIE:** oblast Blagoevgrad.
- ◆ **TRÁCIE:** oblasti Pazardžik, Plovdiv, Smoljan, Kardžali, Chaskovo, Stara Zagora, Sliven, Jambol, Burgas.

Bulharské oblasti (NUTS-3)

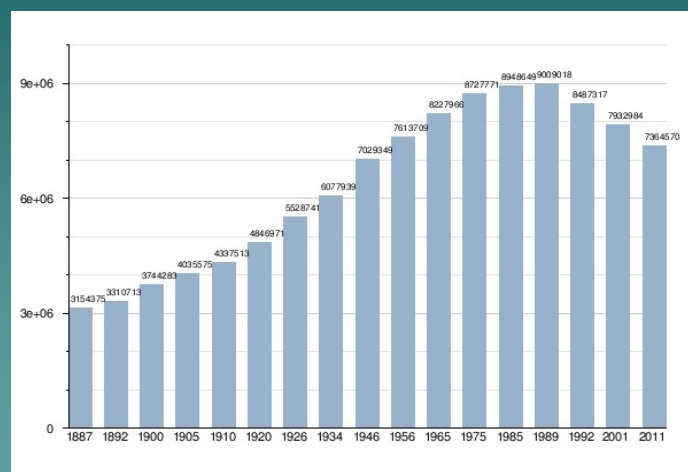
Bulharské oblasti 1987 – 1998

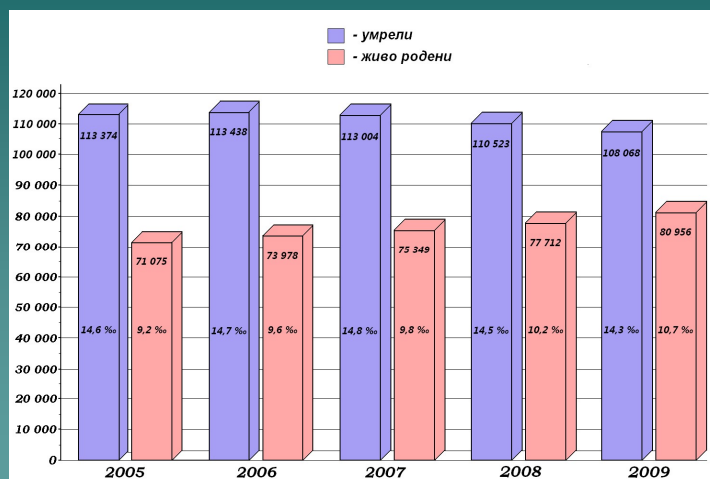
Tzv. plánovací regiony (NUTS-2)

Demografický vývoj

Natalita vers. mortalita

Největší bulharská města (2015)

- Sofija 1 228 tis. obyvatel
- Plovdiv 342 tis. =
- Varna 336 tis. =
- Burgas 199 tis. =
- Ruse 147 tis. =
- Stara Zagora 138 tis. =
- Pleven 102 tis. =

Další velká města (2015)

(s více než 60 tis. obyvateli)

- Sliven, Dobrič (cca 90 tis.)
 - Šumen, Pernik (cca 80 tis.)
 - Chaskovo, Jambol, Pazardžik, Blagoevgrad (70-80 tis.)
 - Veliko Tŕrnovo (60-70 tis.)
- 73 % obyvatel žije ve městech, 27 % na venkově
- třetina obyvatel BR žije v sedmi největších městech

Sofie – třída Vitoša

Sofie – chrám sv. Alexandra Něvského

Sofijské metro

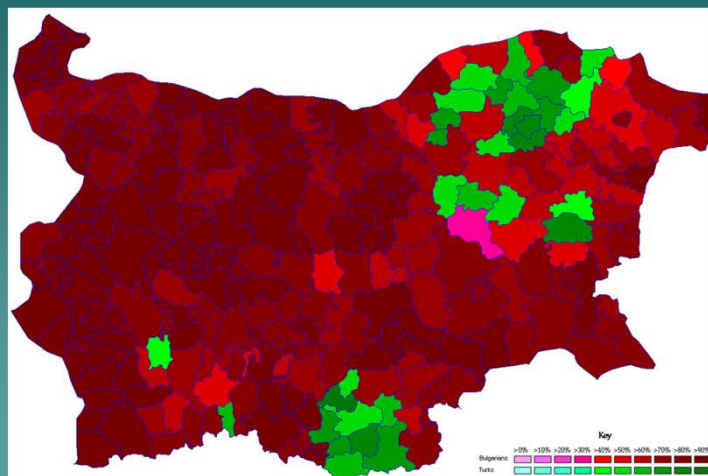

Národnostní složení (2011)

- ◆ **Bulhaři** (българи), 84,8 %
- ◆ **Turci** (турци), 8,8 %
- ◆ **Romové** (роми, цигани), 4,9 %
- ◆ Ostatní: mj. Rusové, Arméni, Židé, Řekové, Arumuni aj.

Národnostní mapa Bulharska (v rámci jednotlivých obštin – 2011)

Náboženská struktura (2011)

- ◆ pravoslavní křesťané – 76 (59) %
- ◆ sunnitští muslimové – 10 (7,8) %
- ◆ protestantští křesťané – 1,1 %
- ◆ římskokatoličtí křesťané – 0,8 %
- ◆ židé, uniaté, arménská církev
- ◆ bez upřesnění – 7,1 %
- ◆ bez vyznání – 4,7 %
- ◆ bez odpovědi – 21,8 %
- ◆ Muslimové: neslovanští – Turci
slovanští (bulharští) – Pomaci

Základní historická data Založení státu

- Thrákové (od 8. stol. př. n. l.)
- Řekové (6.-5. stol. př. n. l.)
- 15 n. l. – římská nadvláda
- 6. stol. – příchod Slovanů
- 2. pol. 7. stol. – příchod neslovanských (Pra)bulharů (vůdci Kuber, Asparuch)
- **681 – ZALOŽENÍ BULHARSKÉHO STÁTU**

Madarski konnik (trácká památka)

Základní historická data Středověké Bulharsko I

- **681 – 1018: První bulharský stát**
- 864 – chán/kníže **Boris I.** (Michail) přijal křest
- 885 – přicházejí Metodějovi žáci
- 893 – 927: car **Simeon I.**, rozmach státu, rozvoj písemnictví (tzv. zlatý věk)
- 2. pol. 10. stol. – postupný úpadek
- **1018 – Bulharsko připojeno k Byzanci**

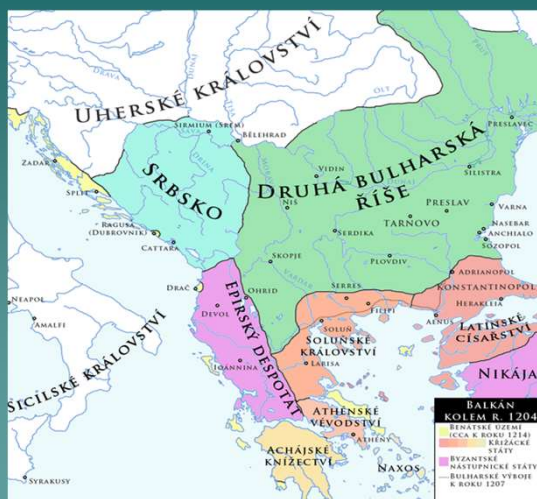
Bulharsko za cara Simeona (893 – 927)

Základní historická data Středověké Bulharsko II

- **1018 – 1185: BYZANTSKÁ NADVLÁDA**
- 1185 – obnovení samostatnosti **Asenovci**
- **1185 – 1396: Druhý bulharský stát**
- 1393 dobytí hl. m. Trnovo, 1396 Vidin – počátek osmanské nadvlády
- **1396 – 1878: OSMANSKÁ NADVLÁDA**

Bulharsko počátkem 13. století

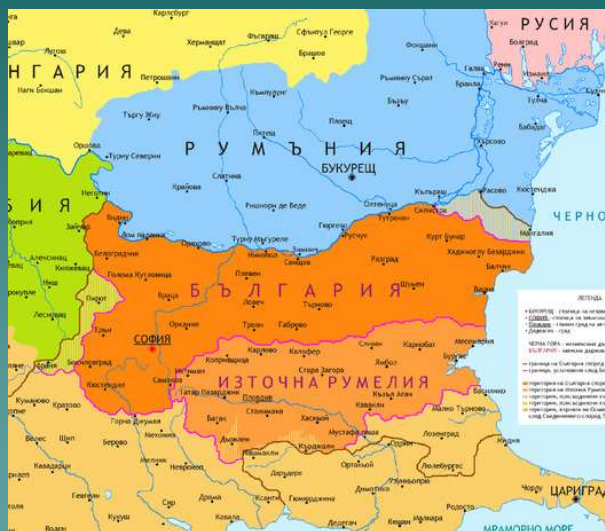
Základní historická data Obnova státnosti

- 1870 – zřízení **samostatné bulharské pravoslavné církve** (exarchátu)
- 1876 (duben) – tzv. dubnové povstání
- 1877 – 1878: rusko-turecká válka
- **3. 3. 1878: mír uzavřený v San Stefanu**
- **červen 1878: Berlínský kongres velmocí**
- **od 1878: Třetí bulharský stát**
- 1885 – připojení tzv. **Východní Rumélie** (tj. dnešní bulharské Trácie)

Tzv. sanstefanské Bulharsko (březen 1878)

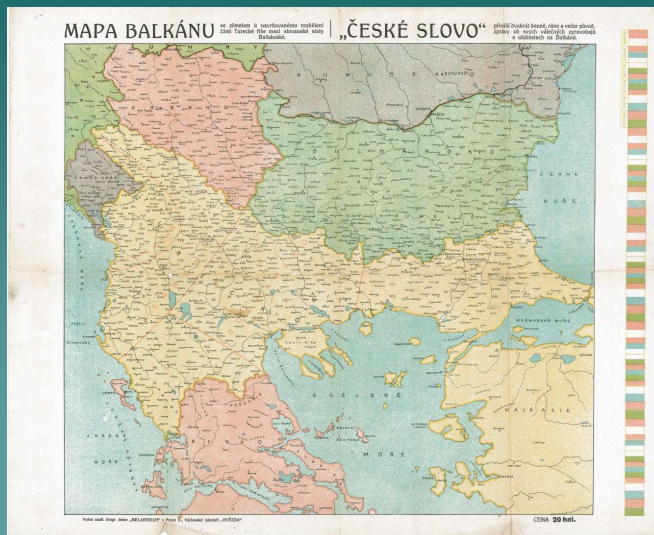
Bulharské knížectví a Východní Rumélie (po berlínském kongresu – červen 1878)

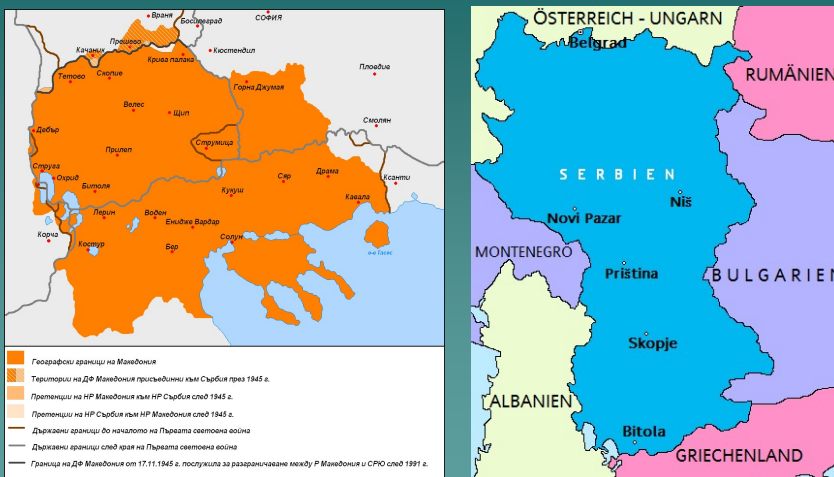
Základní historická data 20. století I

- **1912-13: Balkánské války** (první a druhá)
- **Červenec 1913: mírová dohoda v Bukurešti**, Bulharsko poražený stát, zisk nejmenšího dílu Makedonie (pirinská část), ztráta jižní Dobrudži
- **Říjen 1915: vstup do první světové války (Trojspolek)**
- **1919: mír v Neuilly** – značné územní ztráty, mj. přístupu k Egejskému moři

Balkán v předvečer balkánských válek (1912)

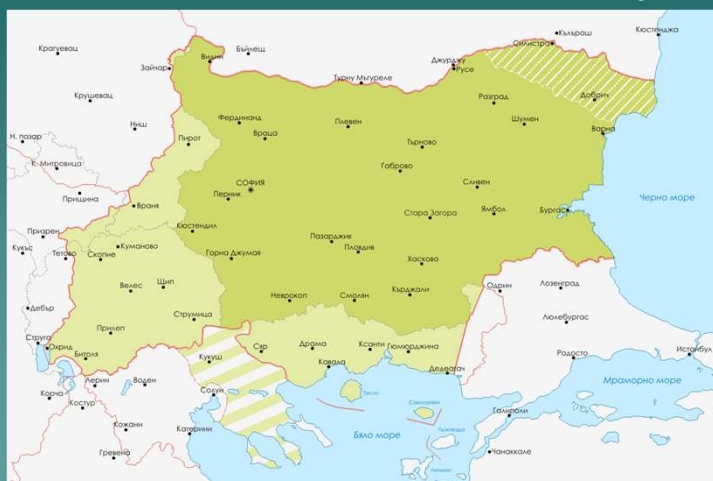
Rozdělení území Makedonie po balkánských válkách (1913)

Základní historická data 20. století II

- **Červen 1923: vojenský převrat**, nastolení diktatury vlády Alexandra Cankova (do 1926, zprvu podpora od VMRO);
- **Září 1923: pokus o kontrapřevrat** – komunisté
- **Květen 1934: vojenský převrat** – režim Zvena, vláda Kimona Georgieva (mj. likvidace VMRO – poslední „zářez“ VMRO – spolu s ustašovci atentát na jugoslávského krále Alexandra I. Karađorđević v Marseille, říjen 1934)
- **Září 1940: Craiovská dohoda**, BG získává zpět jižní Dobrudžu
- **Duben 1941:** bulharská vojska vstupují do jugoslávské a řecké Makedonie
- **Září 1944: Vlastenecká fronta** – převrat; zapojení do operací proti Německu

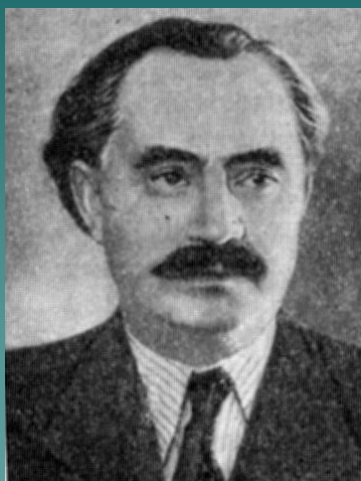
Bulharské carství za druhé světové války

Základní historická data 20. století III

- Od **září 1946** nastolen komunistický režim
- v čele **Georgi Dimitrov**
- po jeho smrti **Vasil Kolarov** a **Válko Červenkov**
- 1956 – 1989: diktatura **Todora Živkova**
- 1989 – 1990: **Petăr Mladenov**

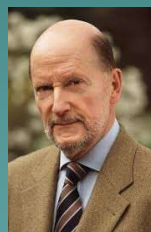
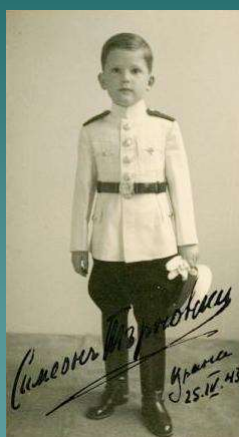
Představitelé bulharské komunistické moci: Georgi Dimitrov a Todor Živkov

Novodobé hlavy státu I

- **KNÍŽATA**
- 1879 – 1886: Alexander Battenberg
- 1887 – 1908: Ferdinand von Sachsen-Coburg-Gotha
- **CAROVÉ (králové)**
- 1908 – 1918: Ferdinand Sasko-kobursko-gothajský
- 1918 – 1943: Boris III. Sasko-kobursko-gothajský
- 1943 – 1946: Simeon II. Sasko-kobursko-gothajský
(v té době nezletilý; v letech 2001 – 2005 byl pod občanským jménem Simeon Borisov Saksoburggotski bulharským **předsedou vlády**)

Představitelé bulharské monarchie: A. Battenberg a Sasko-kobursko-gothajští (Ferdinand, Boris III., Simeon II.)

Novodobé hlavy státu II

► PŘEDSEDOVÉ STÁTNÍ RADY

► 1971 – 1989: Todor Živkov

► 1989 – 1990: Petăr Mladenov

► PREZIDENTI

► 1990: Petăr Mladenov

► 1990 – 1997: Željū ŽeleV

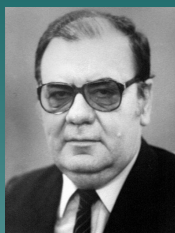
► 1997 – 2002: Petăr Stojanov

► 2002 – 2012: Georgi Părvanov

► 2012 – 2017: Rosen Plevneliev

► Od 2017: Ruměn Radev

Představitelé bulharské republiky:
P. Mladenov, Ž. ŽeleV,
P. Stojanov, G. Părvanov, R. Plevneliev

Předsedové vlád 1990 – 2009

(éra soupeření BSP, SDS a později i NDSV)

- 1990 – 1991: Dimitar Popov (vl. nár. konsensu)
- 1991 – 1992: Filip Dimitrov (SDS)
- 1992 – 1994: Ljuben Berov (vl. odborníků)
- 1994/1995: *Reneta Indžova* (úř. vl.)
- 1995 – 1997: Žan Videnov (BSP)
- 1997: *Stefan Sofijanski* (úř. vl.)
- 1997 – 2001: Ivan Kostov (SDS)
- 2001 – 2005: Simeon Sakskoburggotski (NDSV)
- 2005 – 2009: Sergej Stanišev (BSP)

Předsedové vlád od 2009

(éra vlády Bojka Borisova a hnutí GERB)

- 2009 – 2013: Bojko Borisov (GERB)
- 2013: *Marin Rajkov* (úř. vl.)
- 2013 – 2014: Plamen Orešarski (BSP)
- 2014: *Georgi Bliznaški* (úř. vl.)
- 2014 – 2016: Bojko Borisov (GERB)
- 2017: *Ognjan Gerdžikov* (úř. vl.)
- 2017 – 2021: Bojko Borisov (GERB)
- 2021: *Stefan Janev* (úř. vl.)
- Od 2021: Kiril Petkov (Pokračujeme ve změnách)

Současné vedení bulharského státu:
R. Radev, I. Jotova (prezident a viceprezidentka)
K. Petkov (předseda vlády)

Nedávní bulharští premiéři:
Stefan Janev (5–12/2021)
a Bojko Borisov (většinu období 2009 – 2021)

Hlavní politické subjekty v období po roce 1990

- ◆ Bulharská socialistická strana (BSP)
- ◆ Svaz demokratických sil (SDS)
- ◆ Hnutí za práva a svobody (DPS)
- ◆ Národní hnutí Stabilita a pokrok (NDSV)
- ◆ Občané za evropský rozvoj Bulharska (GERB)

Další významnější politické subjekty po roce 1990

- ◆ Demokraté za silné Bulharsko (DSB)
- ◆ Bulharský zemědělský lidový svaz (BZNS)
- ◆ Politická strana Ataka /Kupředu/ (Ataka)
- ◆ Vnitřní makedonská revoluční organizace – Bulharské národní hnutí (VMRO-BND)

Ataka a její představa Bulharska

Významné osobnosti – do NO (výběr)

- ◆ sv. Konstantin-Cyril, sv. Metoděj (9. stol.) – slovanské písmo, liturgie; velkomoravská lit. škola
- ◆ sv. Kliment Ochridský (9./10. stol.) – rozvoj písemnictví v Bulharsku;
- ◆ preslavské a ochridské lit. středisko
- ◆ patriarcha Evtimij Trnovský (14. stol.) – jazyková reforma; trnovská lit. škola
- ◆ Paisij Chilendarský (18. stol.) – *Historie slovanskobulharská*, poč. nár. obrození

Významné osobnosti – 19. stol. (výběr)

- ◆ **Petř Beron**
(aktivní prosazovatel moderní podoby spisovné bulharštiny)
- ◆ **Dimitř a Konstantin Miladinov**
(sběratelé lidových písní – *Bulharské lidové písně*)
- ◆ **Vasil Levski, Christo Botev**
(aktivní bojovníci za svobodu, Botev též spisovatel)
- ◆ **Ivan Vazov, Petko Slavejkov,
Aleko Konstantinov**
(spisovatelé, veřejní činitelé)

Významné osobnosti 20. a 21. stol. (výběr)

- ◆ **Jordan Radičkov, Nikolaj Chajtov, Elisaveta Bagrjana, Dora Gabe, Georgi Gospodinov, Alek Popov** (starší a současní spisovatelé)
- ◆ **Svetlin Rusev** (malíř)
- ◆ **Milčo Leviev, Teodosi Spasov** (hudebníci – jazz)
- ◆ **Nikolaj Gjaurov; Rajna Kabaivanska, trio Bulgarka** (zpěváci – opera, folklór)
- ◆ **Todor Živkov, Simeon Saksokoburggotski, Achmed Dogan, Bojko Borisov** (pozoruhodní politikové)
- ◆ **Christo Stoičkov, Dimitř Berbatov, tři sestry Maleevovy, Grigor Dimitrov, Veselin Topalov, Kubrat Pulev, Jordanka Donkova, Stefka Kostadinova, Ivet Lalova, Albena Denkova** (úspěšní sportovci)

BULHARSKÝ JAZYK

- ◆ **indoevropská** jazyková rodina, **jihoslovanská** větev **slovanských** jazyků (spolu s makedonštinou, srbochorvatštinou a slovinštinou)
- ◆ S Bulharskem a bulharštinou vstoupila do EU poprvé cyrilice (azbuka)

Zásady výslovnosti bulharštiny

- ◆ bulharština se čte výrazně jinak než ruština, byť se psané texty podobají
- ◆ Динев = Dinev, vysl. [Dynef]
- ◆ *NE: Diněv, tj. ani [Dyňef] ani [Djňef]*
- ◆ Екатерина: rus. [Jekaterina], ale bulh. [Ekaterina]; podobně език, езеро, победа,...

Zásady transkripce bulharštiny

- ◆ Bulhaři transkribují, tj. přepisují svou cyrilici na bázi angličtiny, čeština však má **vlastní pravidla transkripce**; ilustrativní příklad (bulh./přepis/čes. přepis):
- ◆ *Йордан Хаджицонев Шипченски*
- ◆ *Yordan Hadzhitsonov Shipchenski*
- ◆ *Yordan Hadjitsonov Shiptchenski*
- ◆ *Jordan Chadžiconev Šipčenski*

Jak správně přechylovat?

- ◆ bulh. Michajlov – Michajlov-a
- ◆ čes. Michajlov-ová (ne „Michajlová“)
- ◆ bulh. Canev – Canev-a
- ◆ čes. Canev-ová (ne „Canevá“)
- ◆ bulh. Andrejčin – Andrejčin-a
- ◆ čes. Andrejčin-ová (ne „Andrejčinovová“)
- ◆ bulh. Zlatarsk-i – Zlatarsk-a
- ◆ čes. Zlatarsk-á (ne „Zlatarskiová“)

Vybrané odborné publikace:

◆ **Geografie a historie:**

- ◆ Kapesní atlas světa. Kartografie, Praha 2014.
- ◆ Liščák, Vladimír: *Státy a území světa*. Libri, Praha 2009.
- ◆ Martínek, Jiří: *Bulharsko*. Libri, Praha 2009.
- ◆ Rychlík, Jan: *Dějiny Bulharska*. NLN, Praha 2000.

◆ **Jazyk a literatura:**

- ◆ Pravidla českého pravopisu. Academia, Praha 2000. (zásady transkripce)
- ◆ Hora, Karel: *Bulharsko-český slovník*. Nakl. ČSAV, Praha 1959.
- ◆ Ivančev, Svetomir a kol.: *Češko-bálgarski rečnik v dva toma*, tom I A-O; tom II P-Z. Trud + Prozorec, Sofija 2002.
- ◆ Kufnerová, Zlata: *Stručná mluvnice bulharštiny*. Academia, Praha 1990.
- ◆ Dorovský, Ivan a kol.: *Slovník spisovatelů*. Bulharsko. Odeon, Praha 1979.
- ◆ Dorovský, Ivan a kol.: *Slovník balkánských spisovatelů*. Libri, Praha 2001.